

SCIENCE ON STAGE PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA

A *Science on Stage* nemzetközi program hazai szervezőbizottsága pályázatot hirdet természettudományi szakos középiskolai tanárok részére

HOGYAN TANÍTANÁM?

címmel, tetszőlegesen kiválasztott, legalább két középiskolai tárgy (fizika, kémia, biológia, földrajz) tananyagát érintő interdiszciplináris téma didaktikai feldolgozására.

A pályaművek elvárt terjedelme 7–10 oldal.

Beküldési határidő: 2006. december 15.

A pályaműveket lehetőleg elektronikus úton (.doc, .rtf vagy .pdf formátumban) a mail.elft@mtesz.hu címre, a levél tárgyaként a „Science on Stage pályázat” szöveget feltüntetve kérjük eljuttatni. Postai beküldés esetén a cím: Eötvös Loránd Fizikai Társulat, 1371 Budapest, Pf. 433.

Díjazás: A legjobb pályamunka beküldője 30 eFt értékű könyvutalványban részesül. Második és harmadik díj: 20 eFt, illetve 10 eFt értékű könyvutalvány.

Kovách Ádám

a program hazai koordinátora

KÖNYVESPOLC

WIGNER JENŐ VÁLOGATOTT ÍRÁSAI

Szerk. Ropolyi László, Typotex Kiadó, Budapest, 2005. 461 o.

A mai magyar fizikusnemzedék egy jó része hallotta *Wigner Jenőt* személyesen is előadni Magyarországon, hiszen 1976-tól kezdve négyszer is hazalátogatott (legutóbb 1987-ben). Számos írását magyar nyelven is lehetett már olvasni részben a *Fizikai Szemlében*, részben egy a mostanihoz hasonló kötetben, amelyet a Gondolat Kiadó jelentetett meg 1972-ben. (A tanulmányok mintegy fele azonos a két kiadványban.) A most megjelent cikkgyűjtemény a Kiadó *Principia Philosophiae Naturalis* című sorozatának – amelyben korábban például *Newton*, *Planck* írásai jelentek meg – egyik kötete.

Bár Wigner Jenő már huszonévesen végleg elhagyta Magyarországot, magyarul élete végéig jól beszélt, sőt előadott. Magyar gyökereit soha nem tagadta meg, amint erről a kötetben megjelent nem egy írása tanúskodik. A Nobel-díjat 1963-ban kapta meg „hozzájárulásáért az atommag és az elemi részecskék elméletéhez, különösképpen a fundamentális szimmetriák felfedezéséért és alkalmazásáért”.

Anélkül, hogy a könyv formálisan fejezetekre tagolódna, a majdnem húsz tanulmány három csoportba sorolható tárgyköre szerint. Az első a szimmetria és invariancia problematikájával, a második a kvantummechanikával és értelmezésével, míg a harmadik a fizika és a tudomány alapvető kérdéseivel foglalkozik filozófiai megközelítésben. Az utóbbiak közé tartozik a *Neumann János*ról és a *Szilárd Leó*ról írt nekrológ is. A három csoportot megelőzi a tanulmányok válogatását végző *Ropolyi László* tartalmas előszava.

A tanulmányok nagyobbik része aligha mondható ismeretterjesztőnek. Bennük bőven találkozunk a matematikai megközelítéssel annak megfelelően, hogy szerzőjük – *Galilei*hez hasonlóan – hangsúlyozza, hogy a természettörvények a matematika nyelvén vannak megírva. (A szóban forgó írások tudományos jellegét mutatja eredeti megjelenésük helye is: például *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vagy *American Journal of Physics*.) Még a viszonylag népszerűbb cikkekben (a tanulmányok harmadik csoportjában) is érvényesül az elméleti fizikus, pontosabban a matematikai fizikus precíz fogalmazása.

Világlatásának alapjait jellemzik a következő idézetek. „A mechanisztikus és – általánosabban – a makroszkopikus fizika és kémia briliáns sikerei elhomályosították azt a nyilvánvaló tézist, hogy a gondolatok, vágyak és érzelmek nem anyagból vannak...” Szerinte: „...a legtöbb fizikus ... a gondolkodást, az értelmet, a szellemet ismeri el elsődlegesnek”. „... eltűnődhetünk, miként fogadhatta el a materializmust – a tant, mely szerint »az élet a fizikai és kémiai törvények bonyolult kombinációjával magyarázható« – oly hosszú időn keresztül a természetkutatók többsége”.

Igen tömören fogalmazza meg a tudomány és a fizika mibenlétét. E szerint, szabadon idézve, *a tudomány összefüggések rendszere a jelenségek bizonyos körére vonatkozóan, a fizika célja pedig az univerzális természet-törvények felkutatása*.

Wigner a legkevésbé sem optimista a fizika jövőjével kapcsolatban. Szinte megdöbbentő ma olvasni előre

lító sorait, amelyeket 1950-ben írt le. „...a fizikát magunk mögött fogjuk hagyni az útfélen...” „A fizika szakot végzettek száma csökkenni fog, és a tudomány drasztikusabban tolódik majd el új területek felé, mint azelőtt: a divattá vált új tudományszak nem öleli fel ugyanúgy a fizikát, ahogy a kvantumelmélet a klasszikus fizikát felöleli.” A jóslat – úgy tűnik – fél évszázad múltán kezd beteljesülni.

Wigner „próféciai” magával a tudomány egészével sem sokkal „kegyesebbek”: „...tudományunk sikeresebb ab-

ban, hogy hatalmat ad a kezünkbe, mint abban, hogy az ember számára *igazán fontos tudást* (a recenzens kiemlése) nyújtson nekünk”. „...a tudományos munkásság vonzereje, melyet jelenleg az ifjú lelkekre kifejti, csökkenni fog. A tudomány valami egészen más lesz, kevésbé káprázatos. Azt a csodálatos győzelmi mámort, amelyet jelenleg mi, tudósok átélünk, és amely értelmünk hatalmának újonnan megismert érzéséből ered, némileg tompítani fogja e hatalom határainak felismerése.”

Berényi Dénes

HÍREK – ESEMÉNYEK

AZ AKADÉMIAI ÉLET HÍREI

Elhunyt Zimányi József akadémikus

2006. szeptember 26-án, alig néhány hónappal 75-ik születésnapja előtt tragikus hirtelenséggel meghalt *Zimányi József* akadémikus, a Központi Fizikai Kutató Intézet Rézszecke- és Magfizikai Kutatóintézet professor emeritusa, haláláig az intézet Tudományos Tanácsának elnöke.

Zimányi József halála a hazai és nemzetközi fizikus

közösség számára egy iskolateremtő tudós és a tudományos közösség szakmai érdekeinek képviselőjére mindig kész ember elvesztését jelenti.

A Magyar Tudományos Akadémia és a KFKI RMKI saját halottjának tekinti. Temetése október 20-án 12⁴⁵-kor lesz a Farkasréti temetőben.

HÍREK ITTHONRÓL

Örökségvédelmi napok

Mintegy 500 műemléki épület és 47 kulturális séta várta az érdeklődőket országszerte a Kulturális Örökség Napjai rendezvénysorozat keretében az egyik szeptemberi hétvégén. Az immáron tízéves múltra visszatekintő esemény idei kiemelt témája a félmúlt építészet volt. A látogatók megtekinthették a szocialista realizmus stílusjegyeit magukon viselő épületeket, többek között ellátogathattak a szocializ-

mus városépítészetének és iparának „fellegváraiba”: Ózdra, Miskolcra, Diósgyőrré, Komlóra, Salgótarjánba, Dunaújvárosba, Pécs Uránvárosába és a budapesti Csepel Művekbe. Megnyitotta kapuit Pakson a radioaktív hulladékkezelő, a KFKI egyik épületében lévő kutatóreaktor, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem oktatóreaktora és az Országos Atomenergia Hivatal épülete is.

Elkezdődött az Energia Suli

Játékosan tanulhatnak, sőt, akár MP3 lejátszót nyerhetnek azok a játékos kedvű általános iskolások, akik bekapcsolódnak az ELMŰ és az ÉMÁSZ Energia Suli programjába. A cél, hogy felhívják a gyermekek figyelmét a környezetvédelemre és az energiatakarékosságra.

Szeptember közepéig az ország összes általános iskolájába elküldték azt a színes reklámanyagot, amelyből minden tanuló tájékozódhat az interneten elérhető Energia Suliról. Az Energia Suli honlapján három korcsoportnak

kínálnak érdekességeket: a 6–10 év közöttieknek, a 11–15 éveseknek, valamint a szülőknek és a tanároknak. Az általános iskolások egy különleges pályázatra is benevezhetnek: a *Ragasztgatás majomszokás* arra biztat mindenkit, hogy járjon nyitott szemmel a lakókörnyezetében, és kapja lencsevégre azt a villanyoszlopot, amelyet leginkább elcsúfítottak különféle plakátokkal. A leginkább teleragasztott villanyoszlopokat bemutató fotókat az interneten is lehet majd látni, sőt a beküldők között november